

putandi sunt ipse s. Bonaventura, Henricus Gandavensis, Richardus de Mediavilla, Scotus et eius discipuli communis sententia, ut nihil dicam de schola Nominalium; inde a saec. XVI. Canus, Martinus et Bartholomaeus Ledesma, qui elegantiores explicationem efficientiae moralis a Francisco Victoria didicisse feruntur, tum Vasquez, Becanus, Conink, Gaspar Hurtadus, de Lugo, Arriaga, Pallavicinus, Martinonus, Haunoldus, Antoine, Gormaz, Antonius Mayr, Tournely, Wirceburgenses, recentiores alii plerique. Ipsi vindices efficientiae physicae prudentiores fatentur utique, vel ut ipse istam improbem positionem, sed ut ostendam, me ipsam non plene intelligere; et ideo nec affirmare nec negare velle. » Tum descendit ad modum alterum. « Alius est hic modus dicendi. Supposito quod in sacramentis novae legis divina virtus secretius operatur, quia hoc est ipsius fidei et sententiae communis; dixerunt aliqui, sacramenta novae legis habere respectu iustificationis virtutem influentem, virtutem promerentem, virtutem disponentem, et virtutem efficaciter ordinantem. Virtutem influentem ratione Spiritus Sancti assistentis, virtutem promerentem ratione meriti passionis ad sacramentum concurrentis, virtutem disponentem ratione devotionis ipsius fidelis sacramentum suscipientis (quae revera non est virtus sacramenti, sed est remotio obiciis et dispositio supposita, ut sacramenti virtus secundum mensuram dispositionis conferat gratiam), virtutem denique efficaciter ordinantem ratione divinae pactionis instituentis. Sic enim instituit Dominus, ut ad talis verbi prolationem et sacramenti susceptionem mirabilis in suscipientibus fieret operatio et suscipientium sanatio et iustificatio, et pro tanto dicunt sacramenta novae legis habere virtutem.... Et propter istum quadruplicem modum habendi virtutem dicuntur sacramenta novae legis iustificare et esse causae gratiae. Nec volunt, qui hanc positionem sustinent, in sacramentis novae legis amplius ponere, tum quia ista satis videntur sufficere ad nostram sanationem et iustificationem; tum quia satis manifestatur nobilitas sacramentorum novae legis in seipsis, tum etiam quia nec expressa auctoritas nec ratio videtur cogere amplius illis dare... Hunc modum dicendi et huius quaestions determinationem plures sustinent bene intelligentes. Et Dominus Guillelmus Parisiensis Episcopus in determinando in scholis Fratrum Minorum approbavit istum modum dicendi coram Fr. Alexandro (Halensi) bonae memoriae » Bonaventura 3. d. 40. dub. 3. Loco altero declarationem causalitatis moralis concludit ita. « Concedimus ergo, quod sacramenta novae legis sunt causa et efficiunt et disponunt extenso nomine (i. e. intelligendo de causalitate morali non physica, ut exposuerat paulo ante), ut dictum est; et hoc securum est dicere. Utrum autem plus habeant, nec volo affirmare nec negare » 4. d. 1. q. 4. quaest. later. 2.

hanc suam sententiam non esse certam neque necessariam ad dogmatis defensionem et declarationem. Sic Suarez studiosissimus patronus illius physicae operationis, ubi doctrina catholica de differentia inter sacramenta veteris et novi testamenti declaranda est, non permittit illud discrimen explicari *ex causalitate physica sacramentorum novi testamenti*, « quia, ait, *opinio illa de causalitate physica est valde incerta* et ad hominum sanctificationem non multum referens » (disp. X. sect. 2. §. « Quapropter alii Thomistae »).

d) Sententia illa est mera hypothesis, quae assumi non debet, nisi quatenus conferat ad intelligentiam dogmatis de sacramentorum supernaturali dignitate et efficacia *ex opere operato*. Iamvero dogmatis explicatio per illam redditur difficillima et fere inextricabilis. Certe quando illi theologi prolixis disputationibus conantur respondere ad quaestiones, quae sponte occurruunt et declinari nequeunt, quomodo simul materia et forma, quae non necessario physice coexistunt, nihilominus *ut physice unum* producant gratiam; quomodo sonus verborum, qui non necessario pertinet ad hominem sanctificandum, physica operatione aliquid efficiat, *ubi non exstat*; quomodo gratia et transubstantiatio, quae in instanti et non successive efficitur, possit physice effici *per actionem et prolationem verborum successivam*? Sacramentum enim non exstat, donec ultima syllaba comprehensum sensum pronuntiata sit; unde verba antecedentia, utpote quae physice iam non exstant, non possunt physice aliquid efficiere, atque adeo tota operatio physica videtur revocari non iam ad sacramentum, sed ad ultimum sonum syllabae. Quando, inquam, huiusmodi quaestiones et ad illas impeditissimae responsiones leguntur, sane non videtur probabile, Christum redemptorem ad has angustias sacrosancta mysteria redegisse; nec videtur in hac doctrina melius quam in nostra, et fortasse ne satis quidem consultum dignitati sacramentorum et gravitati explicationis in re, si qua alia, sanctissima reverenter et cautissime tractanda.

Consideratione dignissima sunt verba gravis theologi Gabrielis Vasquez, quibus suam disputationem concludit. « Sacramentorum excellentia et dignitas in eo est, ut ex

vi institutionis divinae (et ex merito ac pretio infinito sanguinis pro nobis in cruce effusi, quod per sacramenta, ut actiones sacrosanctas Christi ipsius, nobis applicatur) media sint ad salutem nostram partim omnino necessaria, partim maxime utilia, et eorum beneficio multi gratiam Dei et aeternam vitam consequantur, qua alioquin carerent. Quod autem id praestent physice vel moraliter, quid quaeso refert, ut, non dicam ad maximam, sed vel ad minimam eorum dignitatem pertinere dicendum sit? Adde, physicam efficaciam et concursum, ut a recentioribus explicatur, videri toti dignitati sacramentorum non parum derogare. Etenim ridiculum profecto apparet, totam sacramentorum vim et efficientiam ad extremum quoddam soni aut motus indivisibile revocare, quod physico concursu gratiam producat. Et sane Christum redemptorem nostrum in sacramentorum institutione harum subtilitatum aliquam curam habuisse, plane videtur commentitium. Quocirca cavendum est, ne, dum hoc modo virtutem sacramentorum explicamus, haereticis praebeamus occasionem irridendi mysteria nostrae fidei atque iactandi, ad huiusmodi angustias nos redactos esse pro defendenda eorum efficacitate, quam ipsi impugnant, cum tamen possit multo faciliori et solidiori modo explicari et defendi, ut hactenus a nobis praestitum est.

Vasquez in 3. P. q. 62. disp. 132. c. 6. n. 111.

At vero a defendenda sententia ita comparata prudenter et tuto abstinere possumus, etiamsi ipsam rei *possibilitatem* non negemus.

Scholion 1. S. Thomas censetur a plerisque doctrinam de modo, quo sacramenta sint instrumentales causae gratiae, traditam in commentariis ad 4. dist. 1. q. 1. a. 4, in posterioribus suis scriptis paulum immutasse et perfecisse 3. q. 62; de verit. q. 27. a. 4; Quodlib. XII. q. 10. a. 14; contr. Gent. IV. c. 56. 57. In 4. dist. 1. perspicue tradit, sacramenta immediate efficere aliquam *dispositionem in anima*, cuiusmodi in tribus sacramentis est character, in aliis aliqua alia dispositio et, ut vetustiores Thomistae Capreolus, Paludanus, Deza aiebant, *ornatus quidam*, quem sequatur infusio gratiae. Ad gratiae enim productionem sacramentum

ne instrumentaliter quidem pertingere putabant; esse nihilominus veram causam instrumentalem gratiae eo, quod efficiat dispositionem ad gratiam. « In quantum sunt instrumenta divinae misericordiae iustificantis, pertingunt instrumentaliter ad aliquem effectum in ipsa anima, quod primo correspondet sacramentis, sicut est character vel aliquid huiusmodi; ad ultimum autem effectum, quod est gratia, non pertingunt etiam instrumentaliter nisi dispositive, in quantum hoc, ad quod instrumentaliter effective pertingunt, est dispositio, quae est necessitas, quantum in se est, ad gratiae susceptionem » s. Thomas l. c. sol. 1. Modus autem, quo sacramenta concurrerent instrumentaliter ad illam animae dispositionem producendam, videtur omnino ab eis intellectus esse per efficientiam *physicam*. Quamvis enim hoc vocabulo ante Caietanum nemo usus sit, res tamen ipsa videtur esse clara. Illum quippe *ornatum*, quem Canus (Select. de sacram. P. IV.), Martinus Ledesma (4. q. 3. a. 1. p. 36.) et plerique alii paulo recentiores merito appellant fictitium, non alia de causa supponebant, quam quod efficaciam sacramenti immediate ad gratiam pertingere non posse certum habebant; hoc vero non de virtute et efficacia morali sed solum de physica intelligi potest. Idem apparet ex modo, quo s. Thomas l. c. ad 6. explicat operationem instrumentalis verborum in transubstantiatione. « Verba sacramentalia, inquit, pertingunt instrumentaliter ad transubstantiationem, quantum ad recessum a termino *a quo* (desitionem substantiae panis); sed quantum ad accessum ad terminum *ad quem* (positionem corporis Christi), non pertingunt instrumentaliter nisi *dispositive*, sicut in aliis sacramentis. » At profecto virtus moralis quatenus verba sunt expressio divinae omnipotentiae, et quatenus exigunt conversionem utpote dicta in persona Christi summi sacerdotis, evidenter non minus pertingit ad positionem corporis Christi quam ad desitionem substantiae panis; sed sicut significant, ita operantur una simplici *operatione morali* positionem corporis Christi in ordine ad desitionem substantiae panis; unde etiam s. Thomas in Summa posterius scripta 3. q. 78. a. 4. nullam amplius huius distinctionis facit mentionem.

Sensit igitur in commentario in sententias, operationem instrumentalem verborum ad desitionem substantiae panis et eodem modo in aliis sacramentis ad producendam illam prae-
viam dispositionem in anima, esse *physicam*.

At quoniam haec opinio de *praevio illo ornatu* tamquam effectu sacramentorum iam apud omnes obsolevit, et Angelici Doctoris genuinam sententiam ex operibus posterioribus cognoscere iubemur; profecto etiam quae fuerit eius sententia de modo, quo sacramenta effectum producant physice ne an tantum moraliter, ex his posterioribus scriptis, dimisso commentario in sententias, discendum erit. Quibus positis apud s. Thomam distingui debent scopus quem unice spectat, et speciales explicationes quibus utitur. Scopus ei propositus est docere, sacramenta novae legis esse *veras causas* instrumentales ad conferendam gratiam, non autem solum *conditionem sine qua non aut mera signa*, ut denarius plumbeus est conditio, sine qua non datur pecunia, et traditio libri est signum collati canonicatus. Unde defendit constanter, in sacramentis esse aliquam virtutem spiritualem et supernaturalem, per quam sint instrumentalis causa gratiae. Haec in doctrina Angelici clara sunt, et etiam sufficient, ut quis eis inhaerendo dici debeat quoad rei summam a mente s. Thomae non discedere; quamvis fortasse specialibus declarationibus in hac re non iisdem utatur.

Quoad explicationes speciales illius virtutis et efficaciae, quam docet s. Thomas inesse sacramentis tamquam instrumentis Dei et Christi secundum humanam naturam spectati, non omnes eodem modo illum interpretantur. Mihi videtur s. Doctor solum in communi defendisse spiritualem virtutem sacramentorum contra statuentes rationem *merae conditionis et signi*, quorum oppugnationem constanter et ubique propositam habet, quin expresse voluerit definire illam virtutem sive ad physicam sive ad moralem tantum efficiatam. Explicationes tamen ita se habent, ut cum modo efficientiae a nobis declaratae, quae post Melchiorem Canum dici solet *causalitas moralis*, optime convenient.

Nam 1º. constanter docet Angelicus, sacramentorum vir-

tutem derivari ex passione Christi, non eo quod Christus meruit, ut sacramenta physice efficiant gratiam, quemadmodum interpretantur Suarez et alii, sed ipsam formalem virtutem sacramentorum in eo collocat, quod repreäsentant, et nobis coniungunt et, ut ait, ad nos « continuant, passionem Christi, atque nobis singulis, dum suscipiuntur, meritum passionis applicant. « Sacramenta Ecclesiae specialiter habent virtutem ex passione Christi, cuius virtus quodammodo *nobis copulatur* per susceptionem sacramentorum » 3. q. 62. a. 5; « virtus passionis Christi *copulatur nobis* per sacramenta... continuatio quae est per sacramenta, fit per usum exteriorum rerum... a *passione Christi* quae est causa humanae iustificationis, convenienter *derivatur virtus iustificativa* ad sacramenta novae legis » ib. a. 6; « tota virtus a *passione Christi* derivatur » ib. q. 64. a. 7; « ex *passione Christi* efficaciam habent, et ipsam quodammodo *repreäsentant* » contr. Gent. IV. c. 57; « sacramenta habent virtutem per coniunctionem ad Christum crucifixum et passum » Quodlib. XII. q. 10. a. 14.

Praeterea 2º. declarat saepe s. Thomas, sacramentorum totam virtutem instrumentalem esse ex motione Dei et Christi, hanc vero motionem nihil esse aliud quam a) *ordinationem et institutionem*, qua sacramenta a Deo et a Christo homine ordinantur et instituta sunt ad sanctificationem nostram. Ne vero intelligantur ordinata ad sanctificationem per physicum influxum, b) motionem consistere, ait, in *sanctificatione et benedictione*, impetrata ipsis sacramentis, quod Deus et Christus visibilem actionem efficit sacram, in qua sanctitate consistat virtus spiritualis. c) Motionem illam, ait, esse in ipsa *dispensatione*, quae scilicet fit a ministris auctoritate Dei et nomine ac in persona Christi. « Vis spiritualis est in sacramentis, in quantum *ordinantur a Deo ad effectum spiritualem* » 3. q. 62. a. 4. ad 1. « Hoc modo (instrumentaliter quatenus mota a Deo) sacramenta novae legis gratiam causant; adhibentur enim ex divina *ordinatione* hominibus ad gratiam in eis causandam. Unde Augustinus dicit, haec omnia, scilicet sacramentalia, fiunt et transeunt; virtus tamen, scilicet Dei, quae per ista opera-

tur, iugiter manet. Hoc autem proprie dicitur instrumentum, per quod aliquis operatur (1) » ib. a. 1. cf. contr. Gent. IV. 56. « Virtutem spiritualem sacramentum consequitur ex benedictione Christi, et applicatione ministri ad usum sacramenti » 3. q. 62. a. 4. ad 3. « Sacra menta operantur ad gratiam, prout sunt quasi mota a Deo ad hunc effectum, qui quidem motus attenditur secundum institutionem, sanctificationem et applicationem ad eum, qui accedit ad sacramenta » Verit. q. 27. a. 4. ad 4. Docet porro constanter, hanc spiritualem virtutem non esse in sacramentis velut physicam formam inhaerentem; sed esse aliquam derivationem a Christo in sacramenta, et esse aliquid non consistens sed transiens sicut transit ipsa actio sacramentalis (vide th. X. n. II.). Atqui haec omnia clarissima sunt, si intelligantur de supernaturali dignitate sacramentorum ut actionum Christi derivata ex persona et meritis Christi, quae exigat sanctificationem hominis suscipientis sacramentum et per sacramentum applicationem meritorum Christi: sed sunt obscurissima et inextricabilia, si intelligantur de virtute aliqua physica incompleta et fluente a Deo per sacramenta ad animam sanctificandam.

3º. Ex doctrina s. Thomae « sacramenta significando causant » Verit. q. 27. a. 4. ad 13. et 17. Unde etiam dicitur virtus verborum, quae omnino simplex est, consequi significationem, quae et ipsa est simplex non composita, « licet in verbis exterius prolatis sit quaedam compositio » 3. q. 78. a. 4. ad 3. Atqui significatio in rebus et verbis non est aliquid physicum, nec potest intelligi ut virtus physica et operatione physica aliquid efficiens (vide Vasquez in 3. q. 62. disp. 132. c. 3. n. 85; de Lugo disp. 4. sect. 5. n. 98.).

Scholion 2. Quando agitur de actionibus humanae naturae Christi quae, dum visibilis versabatur in terris, con-

(1) Ita mysteria in carne Christi perpetrata et merita Christi hominis dicuntur a. s. Thoma instrumentaliter efficere nostram salutem, quatenus a Deo ordinantur ad hunc effectum, quamvis salutem ipsa merita non physice sed meritorie et moraliter producant 3. q. 48. a. 6. ad 3. q. 49. a. 1; q. 62. a. 5. ad 1. cf. supra p. 109.

eurrebant cum actibus naturae divinae ad miracula patranda et ad sanandas per gratiam animas; quaestio, utrum illae humanae actiones influxu physico concurrerint an solum moraliter, habet quidem aliquam analogiam cum quaestione praesenti de modo operationis sacramentalis, et revera theologi plures qui tuerunt operationem solum morallem, etiam idem defendant quoad illas actiones humanas Christi in terris conversantis. Attamen discimen est multiplex, tum spectata proprietate actionum, quarum principium est natura hypostatice unita Verbo, et quas ergo edit ipsum Verbum functionibus suae naturae humanae, quam sibi fecit propriam ita, ut ipsum Verbum verus sit homo et hic homo sit Deus Verbum; tum est discimen in modo, quo loquuntur Scripturae (cf. e. g. Luc. VIII. 44. 46.) et Patres (cf. Petav. Incarn. I. X. c. 2.) de theandricis illis actionibus Christi, longe diverso, ac quo describitur operatio sacramentalis. Non est ergo concedendum, ut ex admisso physico influxu actionum humanarum Christi ad patrationem miraculorum vel ad collationem gratiae, idem inferatur de sacramentis; neque ut ex asserta solum morali efficientia in sacramentis, eadem etiam restrictio in actionibus theandricis Christi Domini necessario admittenda esse dicatur.

Scholion 3. Gratia habitualis, quam ex opere operato conferunt sacramenta, non sane est in se et intrisecus diversa a gratia, quae extra sacramenta ex opere operantis potest acquiri; nec ulla est ratio fingendi cum nonnullis veteribus theologis habitus peculiares distinctos a gratia sanctificante, qui praeter gratiam sanctificantem per singula sacramenta singulis diversi conferantur, et qui peculiares habitus proprie sint ac dicantur *gratia sacramentalis*. Ex altera parte certum est, sacramenta diversa ad diversos fines esse instituta, atque etiam effectum gratiae aliquo modo inter se differre; ex quo ipso sequitur, aliquam debere esse differentiam in gratia, quatenus per sacramenta et quatenus extra sacramenta confertur. Hoc autem nihil potest esse aliud, nisi quod gratia sanctificans ita per sacramenta singula confertur, ut speciale habeat ordinem

ad auxilia actualia respondentia fini proprio singulorum sacramentorum. *Gratia sacramentalis* itaque nihil est aliud quam ipsa gratia sanctificans collata per sacramentum cum peculiari respectu et ordine ad auxilia actualia, qui ordo gratiae constituitur vi ipsius sacramenti suscepti. Suarez disp. VII. sect. 3; Vasquez disp. 131. c. 7; Lugo disp. IV. sect. 3.

CAPUT IV.

DE CHARACTERE SACRAMENTALI.

THESIS XII.

Veritas characterum sacramentalium demonstratur ex verbo Dei revelato.

« Praeter effectum gratiae omnibus sacramentis communem, esse alterum tribus proprium, quae characterem imprimunt in anima h. e. signum quoddam spirituale et indeleibile, doctrina est, cuius origo apostolica demonstratur tum ex nota universalitatis et consensionis plane constantis pluribus saltem saeculis, antequam prima Novatorum negatio audiretur, tum ex continua serie testificationis in Ecclesia occidentali et orientali usque ad aetatem apostolicam nunc generalioribus nunc distinctioribus lineamentis consignatae. »

I. Universitatem et consensionem, ut loquitur Vincensius Lirinensis, seu universalem consensum in aliquam doctrinam tamquam dogma fidei et professionis catholicae esse criterium certum antiquitatis absolutae seu apostolicitatis doctrinae eiusdem, in tractatu de Traditione demonstratum est. Universalitas porro et consenso dupliciter se manifestat, ut idem docet Lirinensis Commonit. c. 4. et 28, « primum omnium generalibus, si qua sunt, universalis Concilii (vel universalis magistri Ecclesiae Romani Pontificis), tunc deinde si id minus est, multorum atque magnorum consentientibus sibi magistrorum sententiis. » Atqui doctrina de sacramentis imprimentibus characterem in primis diu ante exortam haeresim et controversiam saec. XVI. supponitur a Pontificibus ut doctrina indubitata Ecclesiae. Ita de charactere sacramentali tamquam de re in confessio apud omnes loquuntur Innocentius III, cap. *Maiores* (1)

(1) Interrogabat Archiepiscopus Arelatensis: « utrum dormientibus et amentibus sacramenti saltem character in baptimate imprimatur? »

(Decretal. l. 3. tit. 42. c. 3.), Gregorius IX. cap. *Consultationi* (l. 1. tit. 11. c. 16.); tum idem dogma in Conc. Florentino diserte declaratur (Decret. pro Armenis), in Conc. Trident. solemniter definitur (sess. VII. can. 9; sess. XXIII. cap. 4. et can. 4.).

Hanc ultimam definitionem non fuisse aliud quam authenticam et solemnem sanctionem professionis catholicae ex pluribus saltem iam saeculis in universa Ecclesia obtinentis, praeterea demonstratur ex constanti et plenissimo consensu omnium Doctorum scholae in eandem doctrinam velut ecclesiasticam et catholicam inde a saec. XII, ex quo tempore scholae theologicae inclarescere cooperunt. Quamvis enim controversia aliqua in scholis esset de natura characterum sacramentalium, eo tamen evidentior est universalis consensus citra controversiam in ipsam characteris veritatem et existentiam. « Characterem in sacramentis quibusdam imprimi, ait s. Thomas, *omnes moderni confitentur*; sed in modo ponendi ipsum in anima partim differunt et partim convenient » s. Thom. dist. 4. q. 1. a. 1. Imo illi ipsi, qui hoc doctrinae caput neque ex Scripturis neque ex Patrum testimoniis satis demonstrare posse sibi videbantur, Scotus 4. dist. 6; Gabriel Biel 4. dist. 4. q. 2; dist. 6. q. 2. a. 3. dub. 1; paulo serius Caietanus 3. q. 63. a. 1; illud tamen diserte agnoscunt esse in universalis professione ecclesiastica, et ideo propter auctoritatem Eccl-

Responsio Pontificis est: qui est invitus non absolute sed secundum quid, « talis sicut et is qui flete ad baptismum accedit, characterem suscipit christianitatis impressum. » Amentes et dormientes porro, qui prius cum essent sui compotes, erant inviti, « si fuerint sic immersi, characterem non suscipiunt sacramenti; secus autem si prius catechumeni exstisset et habuissent propositum baptizari.... Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariae non invenit obsistentem » (cf. supra th. VI. n. I.). Evidens est tam Episcopum interrogantem quam Pontificem respondendo supponere doctrinam de characteris impressione, ubi baptismus est validus, velut extra dubitationem et omnibus notissimam. Evidens est ergo absurditas calumniae Protestantum, quando ab hac decretali epistola Innocentii III originem novae doctrinae de charactere repetendam esse dicebant, simili acumine, ac quando institutionem confessionis repetebant ex pracepto confessionis saltem annuae.